

ВИСТАВКА МЕТОДИЧНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Загадки, вікторини, легенди, екологічні ігри, скарбниці народних знань

Керівник Корольова Л.Л.

ЗМІСТ

I. Вступ	
II . Ігри, вікторини, фізкультхвилинки, загадки, легенди на уроках біології	
1. Загадки.....	
2. Природознавчі вікторини.....	
3. Квіти – окраса Української землі.....	
4. Легенди.....	
5. Прислів'я.....	
6. Прикмети.....	
7. Екологічні ігри.....	
8. Фізкультхвилинки на уроках біології.....	
III. Використана література.....	

ВСТУП

Розкриття здібностей учня можливе лише у процесі діяльності, що вимагає від дитини нестандартності мислення. Тому навчання має бути цікавим, різнобічним, результативним, що дозволить удосконалити навчально-виховний процес, дасть школярам не тільки глибокі та міцні знання з біології, але й озброїть їх практичним розумінням основ предмета.

У сучасних умовах активізується основна функція навчального процесу – навчити людину використовувати свої знання у практичній, професійній, громадській діяльності, побуті. Головне завдання – перетворити пізнавально-навчальну діяльність на органічне засвоєння знань як методологічну базу, основу діяльності людини в різних сферах життя.

Найкоротший шлях до успішного навчання та виховання учнів лежить через пізнавальну та самостійну активність учнів. Пізнавальний пошук та інтерес, а в результаті і творча активність школярів – це активність форм, які створюються змістом навчального матеріалу, методами, прийомами, засобами навчання. Одним зі способів активізації пізнавальної діяльності учнів, розширення та поглиблення знань є використання у навчально-виховному процесі ігор, вікторин, загадок, фізкультхвилинок, народних прикмет, легенд і казок.

Позитивний вплив народних знань на формування творчих здібностей дитини, її мислення, характеру і поведінки можна розглядати на багатьох прикладах, але спільною рисою цієї народної скарбниці є виховання у школярів найкращих якостей, спрямування дитячої енергії на досягнення загальнолюдських ідеалів, духовних цінностей.

Гра – найпривабливіша і найприродніша діяльність дитини. Цінність її полягає в тому, що в ігровій формі освітня, розвиваюча, виховна функції діють у тісному зв'язку. Саме ігрові моменти на уроках біології сприяють засвоєнню біологічної номенклатури, понять, законів, розвивають увагу, зорову пам'ять, слух, що дає можливість краще сприймати навколишній світ. У процесі гри

запам'ятовування відбувається мимовільно, діти фантазують, виявляють спостережливість, навчаються швидко і логічно мислити. Як правило, ігри та вікторини вимагають у дітей кмітливості, орієнтації в певних умовах, спостережливості.

Ігрові технології навчання сприяють залученню учнів до творчої діяльності і спілкування, припускають особистий підхід в ігровій ситуації, стимулюють пізнавальну активність учнів. Даючи відповіді на питання вікторин, розв'язуючи кросворди чи ребуси, читаючи або складаючи казки, учні розкриваються як творчі особистості, самі прагнуть до подолання труднощів, ставлять завдання і вирішують їх.

Урок біології – це сонце, навкруги якого, як планети, обертаються всі інші в калейдоскопі різноманітні форми навчальних занять. І центральним стержнем тут виступають не ерудиція чи кмітливість, а моральна позиція особи, взаєностосунки між людьми, їх гуманне, турботливе ставлення один до одного та до природного середовища.

ЗАГАДКИ

- Швець - не швець, кравець – не кравець, держить у роті щетинку, а в руках – ножиці.
- Живе – то чорне, погане, а умре – то червоне, рум'яне.
- Кого горе красить?
- У кого вуса довші від ніг?
- Щоб не пропасти у біді, тримає ножиці у воді. **(РАК)**

- Сидить у куточку і тче сорочку.
- Якої пряжі нема в продажі?
- Не руками снувалося, не руками і ткалося,
Десь далеко вродилося, у куточку вмостилося.
Сидить злодій тихо-тихо, буде мухам лихо,
лихо. **(ПАВУК)**

- Летить – виє, сяде – риє.
- Чорне тіло, чорний вус, ніби справжній сажотрус.
- Летить, а не птиця, виє, а не звір. **(ЖУК)**
Живе лише улітку він, шовкові крила має,
Із квіточки на квіточку він весело літає.
- На капусті я вродився і капустою живився,
На капусті я помер, але знов ожив тепер.
Тільки вже не той я став, що в капусті плазував:
Не плазую, бо принадні крильця маю. **(МЕТЕЛИК)**

- Зимую спить, а літом бринить, попід садом літає, солодку росу збирає.
- Не мотор, а шумить, не пілот, а летить, не гадюка, а жалить.
- Велика в мене є сімейка, як весна прийде – уся в поле піде.
- Мале створіння велику силу має: кого укусить, само помирає.
- Коло вуха - завірюха, а у вусі ярмарок. **(БДЖОЛИ У ВУЛИКУ)**

- Що на вогні переться , а у воді сушиться. **(ВІСК)**
- Хто над нами догори ногами? **(МУХА)**
- Між людьми, як пташка, в'ється, у людей і їсть, і п'є, ходить, як старець, просить, гнеться і у неї всього є. **(МУХА)**
- Не звір, не птиця, а ніс як спиця.

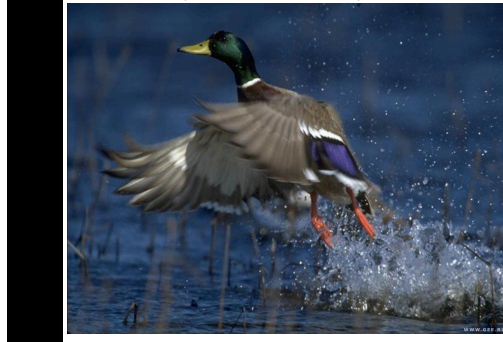
- Що то за птах на восьми ногах. **(КОМАР)**
- Що то воно: у воді водиться, із хвостом родиться, а як виростає, хвіст відпадає.
- У зеленому жакеті галасує в очереті, хоч і плавати мастак, а не риба і не рак.
- У болоті плаче, а з болота не вийде. **(ЖАБА)**
- Хто хвіст залишає і від ворога тікає? **(ЯЩІРКА)**

- Без рук, без ніг, а по землі ходить.
- За лісом, за пралісом жива палиця лежить. **(ГАДЮКА)**
- Куди повзе – за собою хату везе.
- У кого кам'яна сорочка? **(ЧЕРЕПАХА)**
- Живу, а не роджуся і торояко годжуся. **(ПТАХ – ЯЙЦЕ, М'ЯСО, ПІР'Я)**
- Без сокири і без рук, а дім будує.
- Прилетіли гості, сіли на помості, без сокири, без лопати, поробили собі хати.
- Хто двічі родиться, а раз на світі живе? **(ПТАХИ)**
- Не царського роду а ходить у короні.
- Не годинник, а всіх побудить.
- Хто раніше за всіх встає?
- Він – не вершник, а зі шпорами, його одяг – з узорами. Час він знає, як і люди, сам – не сторож, а всіх будить, закликаючи до праці.
- Два рази народився, хоч у школі не учився, а години знає.
- Сторожем не служить, а всіх рано будить. **(ПІВЕНЬ)**
- Попищали, попищали, дружно-дружно подзьобали,
До матері стрибочком жовті збіглися клубочки.
Заховались під крилом, наче їх і не було.
Треба загадку кінчати, бо клубочки ці...**(КУРЧАТА)**

- У річці купається, у сорочку не вдягається, у повітрі літає, завжди суха буває. (**ДИКА КАЧКА**)
- Біле, як сніг, надуте, як міх, лопатами ходить, а рогом їсть. (**ГУСКА**)
- Пані пишна на лопатах вийшла, з річки воду пила, не по нашому говорила.
- У воді купається, сухою остається. (**ГУСКА, КАЧКА**)

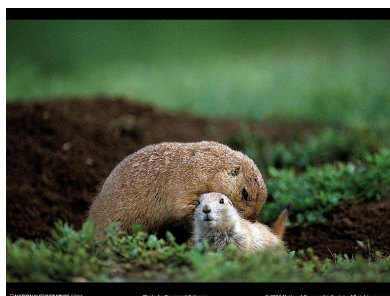
- Вірно людям я служу, їм дерева стережу, дзьоб міцний і гострий маю, шкідників ним здобуваю.
- Хоч я не молоток – по дереву вдаряю, кожнісінький куток обслідувати бажаю.
- В'ється, стука молоток, він лікує наш лісок.
- Їздить Савочка на мальованих саночках, молоду - минає, а стару – цілує. (**ДЯТЕЛ**)
- Які ноги, такий хвіст, по болоті ходить скрізь, хату на хаті має, всім жабам рахунок знає.
- Довгий дзьоб він має, жаб, вужів він поїдає, крила має чорно - білі, прилітає навесні. У вирій він летить далеко, як зовуть його ... (**ЛЕЛЕКА**)
- Із вирію він прилітає, дуже довгі ноги має. І літає він у нас, і клекоче повсякчас.
- Підкотивши свої штани, опустився він зі стайні, влаштувався на роботу у найближчому болоті. Та не бійся, не загруз, наш чорнявий ...(**ЧОРНОГУЗ**)
- Біля нашої криниці проживає дивна птиця: довгоноса, довгошия, у криниці носа миє, набира цебром водицю. Як зовуть цю дивну птицю? (**ЖУРАВЕЛЬ**)
- Сам вечірньої години заховався в кущ калини, на дудочку грає й пісню чарівну співає.
- Великий має хист і співає, як артист, спів той радісний усюди дуже люблять слухать люди. (**СОЛОВЕЙ**)
- Чорномазий, блідодзьобий, він за плугом важко ходить, чер'ячків, жучків знаходить – сторож вірний, друг полів, перший вісник теплих днів. (**ГРАК**)
- Перший я приніс весну, побудив усе від сну; заспіваю під вікном, бо зовуть мене... (**ШПАКОМ**)

- У садочку ген над тином я зробив йому хатину, він навколо обдивився, засміявся й оселився, здогадались ви однак - поселився у нас ...**(ШПАК)**
- Біла латка, чорна латка по дереву скаче. **(СОРОКА)**
- Ти відгадай мені загадку: угорі тремтить сіренька цятка та, на жаль, що тільки навесні. Скажи швидше без відмовок, що за пташка... **(ЖАЙВОРОНОК)**
- По дорогах стрибає, крихти всі збирає, ростом він маленький, справжній молодець. Хто він... **(ГОРОБЕЦЬ)**
- Швидко скрізь цей птах літає, безліч мошок поїдає, за вікном гніздо будує, тільки в нас він не зимує. **(ЛАСТІВКА)**
- У мене шубка з колючок, у мене сіра спинка. Ніс, як чорний п'ятачок, очі – намистинки. **(ЇЖАЧОК)**
- Не злічу вже скільки штук за життя я з'їв гадюк. Я колючий, мов будяк, а зовуть мене... **(ЇЖАК)**
- Удень я сплю, а прийде ніч, от тоді вже гарна річ. Я виходжу полювати – стережись, мишво, хвостата. **(ЇЖАК)**
- Що за дивний непосида на стежинку шишки кида? З гілки скік, та скік на гілку. Ви впізнали, друзі... **(БІЛКУ)**
- Бігли діти повз ялинку і побачили хатинку. Лісова пустунка мила там давно-давно вже жила. Хвостиком пухнастим діток привітала і себе скромно назвала...
- Живе в густому лісі, ласує на горісі, як намисто оченята. Хто це?

Спробуй відгадати. **(БІЛКА)**

- Пухова, руденька шуба із сосни стриба на дуба. Хвіст у неї як мітла, а сама на зріст мала. Очі світять, як намисто, як дві цяточки вогнисті, у неї хата чиста, гарна, взимку повненька горіхів. У лісі любить вона жити, відгадайте, хто це, діти?
- Маленьке, сіреньке, а хвостик, як шило.
- Хвостик, як ниточка, саме, як калиточка, а очі, як намистинки. **(МИША)**

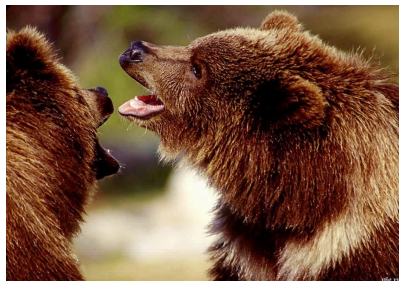

- Косий біс побіг у ліс.
- Хто спить, а очей не закриває?
- Я вухатий ваш дружок, у мене - сірий козушок, кудий хвостик, довгі вуха, до того ж я всіх боюся. **(ЗАЄЦЬ)**

Сірий брат з-за куща – хап! **(ВОВК)**

- Буркотливий, вайлуватий, ходить лісом дід кудлатий. Одягнувся в козушину, мед шукає і ожину. Улітку любить полювати, а зимою – у лігві спати. Як зачує він весну – прокидається від сну.
- Улітку гуляє, а взимку спочиває.

- Живу я там, де вічний лід. Люблю я рибу на обід. У кожусі білому завжди виходжу чистим із води. Умію плавати й пірнати. Скажіть – но, як же мене звати? **(БІЛИЙ ВЕДМІДЬ)**

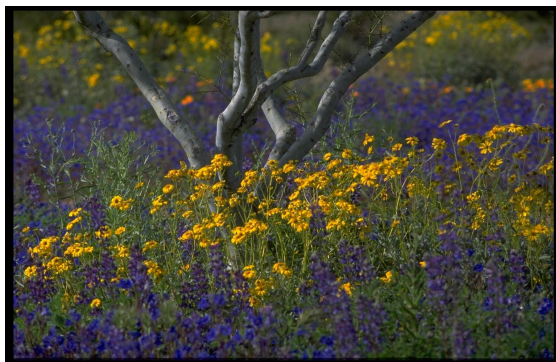

- Хто з хвостом і вушками, у кого лапки з подушками?
Як іде – ніхто не чує, тихо, крадучись, полює. **(КІТ)**

- Я руда, низького зросту, хитра я і довгохвоста, до курей я вельми ласа – у них таке смачненьке м'ясо. Вовку – брату я – сестриця, а зовуть мене ... **(ЛИСИЦЯ)**

- Живе в лісі хижа, дика, душить кури та індики, у темнім лісі проживає, довгий хвіст пухнастий має.
- У нашої бабусі сидить дід у кожусі, проти печі гріється, без водиці миється. **(КІТ)**
- Не говорить, не співає, а коли хто йде – господаря сповіщає. **(СОБАКА)**

ПРИРОДОЗНАВЧІ ВІКТОРИНИ

В

процесі активного пізнання

природи виключно важливе значення мають вікторини природознавчого характеру.

- Яке хвойне дерево скидає на зиму хвою? (Модрина)
- Листя яких дерев червоніє восени? (Сосна, клен, горобина)
- У яких дерев весною можна спостерігати рух соку? (У клена, берези, волоського горіха)
- Коли був прийнятий «Закон про охорону навколишнього середовища України»? (25 червня 1992 року)
- Як визначити скільки років сосні? (ялині) (Потрібно підрахувати число кілець на зрізі і додати 2 роки)
- Із яких рослин виготовляють тканину? (Льон, бавовник)

- Чому гриби потрібно зрізувати, а не виривати? (Щоб не пошкодити грибницю)
- Що таке заповідник? (Спеціально виділені території, вилучені з господарського користування, на яких зберігаються в натуральному стані природні комплекси)
- Що таке заказник? (Територія, на якій охороняється частина природного комплексу: тварини, рослини, корисні копалини, тощо)
- Назви яких рослин схожі на імена людей? (Маргаритки, Роза, Вероніка, Лілія, Іван-чай...)
- Чому у сосни нижні гілки без хвої, а у ялини вони вкриті хвоєю? (Сосна світлолюбна рослина і нижні її гілки, затінені, відмирають, ялина – тіньолубна)
- Скільки років ростуть голки сосни і ялини? (2 роки голки сосни, 5 років голки ялини)
- Назвіть 10 видів їстівних грибів. (Підберезовики, червоноголовці, масляки, сироїжки, опеньки, білі гриби, лисички, вовнянки, грузді, печериці)
- Звідки походять вислови «флора» і «фауна» і що вони означали раніше? (У Древній Греції флора зображалась у вигляді жінки з квітами в руках, вважалася богинею квітів і весни. Тепер це слово означає рослинний світ. Ім'я Фауна – богині лісів, полів, хранительки стад – стало символом тваринного світу.)

- Береза. Її біла кора «замальована» темними рисочками. Що зумовлює білий колір кори берези? Яку роль відіграють рисочки? (Клітини кори

берези містять речовину білого кольору – бетулі. Рисочки-продухи – спеціальне пристосування для дихання.)

- Дерево какао або шоколадне дерево незвичайне тим, що плоди його прикріплені до стовбура. У якої нашої рослини плоди також ростуть на стовбурі? (У наших лісах зустрічається вовче лико. Його червоні плоди ростуть безпосередньо на маленькому стовбурі, вкритому сіро-коричневою корою. Усі органи рослини - отруйні.)
- Який фактор є вирішальним при розміщенні рослин по наземних ярусах? (Світло)
- Скільки літрів соку втрачає за добу поранена береза? (5 літрів)
- Яка рослина може «засинати» вдень, якщо до неї доторкнутися? (Квасениця звичайна)
- Назвіть найменшу квіткову рослину. (Ряска мала)
- Чому розрізане яблуко через деякий час рудіє? (У склад яблука входить залізо, яке на повітрі окислюється)
- Чому бур'янам не можна давати цвісти? (Бур'ян відзначається великою родючістю, одна рослина лободи дає близько 100 тис. насінин, просо волосовидне – до 1250 тис. насінин)
- Назвіть шість різновидностей капусти. (Брюссельська, цвітна, кольрабі, білокачанна, савойська, червонокачанна)
- Чому листя з верхівок дерев опадає останнім? (Тому що воно наймолодше, пізніше закінчує свій ріст і останнім опадає з дерева)
- Які породи дерев використовують для виготовлення музичних інструментів? (Ялина, клен, липа, дика груша, калина)
- Яку рослину називають другом пішохода? (Подорожник)
- Листя якої рослини можна використовувати як кровоспинний засіб? (Деревію звичайного)
- Що можна використовувати в лісі для заварювання чаю? (Листя суниці, малини, чорниці, журавлини, брусниці)
- Що замінює м'ясо серед рослинного світу? (Гриби)

- Який учений присвятив 35 років свого життя вивченню зеленого листя? (К.А.Тімірязєв)
- Яка рослина замінює вату і йод? (Болотний мох – сфагнум)
- Чому листя осоки ріжеться? (У ньому містяться солі кремнію)
- Чому квіти, які цвітуть уночі, мають білий колір? (Вони краще помітні для комах-запилювачів)
- Як можна збільшити врожай огірків? (Після появи четвертого справжнього листка потрібно прищепити верхівки стебла)
- Чому морква при зберіганні стає менш солодкою? (Цукристі речовини, що містяться в моркві, при зберіганні частково витрачаються для дихання)
- Стебло якої рослини може збільшуватися за добу на 1 метр? (Бамбука)
- Яка отруйна рослина носить назву пташиного ока? (Вороняче око)
- Що таке «Червона книга» і ким було прийнято рішення про її створення? (Міжнародна спілка охорони природи прийняла рішення про створення спеціальної книги, куди занесені всі види рослин і тварин, які знаходяться під загрозою зникнення. Цю книгу названо «Червоною книгою» тому, що червоний колір – це сигнал тривоги)
- Яких сто ягід можна покласти в рот і ковтнути їх? (У малини плід – складна ягода із 20-30 ягід, тому чотири малини – сто ягід)
- Чим можна почистити зуби в лісі, не маючи зубного порошка? (Деревним вугіллям з домішкою висушених листків м'яти)
- У багатьох кактусів листя видозмінилося на колючки. Поясніть, чому в кактусів замість листків колючки? (Колючки кактусів зменшують випаровування води. Видозмінені листки-колючки випаровують значно менше вологи)
- Яка рослина, що є сировиною для виготовлення тканин, цвіте тільки півдня? (Льон)

- Наведіть приклад «технічних» рослин? (Бавовник, соняшник, коріандр, арахіс, кунжут, льон, канатник, кенаф, гірчиця)
- Які ви знаєте лікарські рослини? (Первоцвіт, валеріана, конвалія, холодок, звіробій, купина, шипшина, блекота, беладонна)
- Квітка якої рослини найбільша в світі? Що ви знаєте про неї? (Найбільша в світі квітка у рослини рафлезії Арнольдї. Вона має до 3м в діаметрі і понад 1м в поперечнику. Ця рослина не має ні листя, ні стебла, ні коріння. Вона паразитує на коренях винограду, що росте в тропічних лісах на острові Суматра)
- Плоди якої рослини можуть підтримати життя людського організму, якщо додати до цієї «дієти» тільки воду? (Дерево авокадо, плід якого містить 30% жирів, 1,5% білків, усі вітаміни)
- Яка рослина має найкрупніше насіння? (Сейшельська пальма, поперечний розріз її насінини – 35 см.)
- У якій країні вирощують деревовидні помідори та сою? (У Китаї)
- Є дерева, у яких немає річних кілець. Чому? Де ростуть ці дерева? (У тропічних лісах, де немає пір року)
- Чому перед дощем у деяких рослин квітки закриваються або нахиляються вниз? (Щоб захистити пилок від вологи)
- Яка з квіткових рослин найменша? (Водяна рослина вольфія)
- Чому рослину айр, що росте на берегах річок і ставків, називають «татарським зіллям»? (На нашу територію ця рослина потрапила з Південного Сходу під час татаро-монгольської навали)
- Який різновид капусти є однорічною рослиною? (Цвітна капуста)
- Як з дички виростити культурне дерево? (Щепленням)
- Чому на стовбурах старих дерев кора тріскається поздовж? (Стовбури дерев потовщуються внаслідок поділу клітин камбію, кора розтягується і розривається поздовжньо). На гербі якої країни зображена пальма? (Перу)
- Які тварини можуть довго не пити? (Верблюд і антилопа)

- Чому весною і влітку заборонено полювання на хутрових звірів? (Звірі линяють, і в цей час у них народжуються малята)
- Скільки років живуть річкові раки? (До 20-30 років)
- Можна чи ні вирубувати в лісі усі дуплисті дерева? (Ні. У дуплах дерев гніздяться комахоїдні птахи та кажани, винищувачі комах – шкідників лісу)
- Назвіть рідкісні види птахів України, що охороняються законом? (Лелека чорний, шуліка рудий, зміїд, сапсан, журавель сірий, пугач, беркут, лебідь малий, пелікан рожевий, глухар, дрохва та інші)
- Скільки крил у жуків? (Дві пари)
- Які птахи влаштовують по декілька гнізд на одному дереві? (Граки)
- Які тварини проникають у ґрунт найглибше? (Дошові черв'яки – до 8 метрів)
- Який птах переносить пташенят у лапах? (Вальдшнеп)
- Як дізнатися про наближення дощу, спостерігаючи за мурашками? (Перед дощем мурашки ховаються у мурашник і закупорюють всі ходи)
- Чому один із видів павуків дістав назву косарика? (Тому що в нього ноги роблять рухи, схожі на рухи коси)
- Які птахи не літають? (Новозеландські ківі, страуси та пінгвіни)
- Чому не може втопитися дикобраз? (Тому що його численні голочки, якими вкрите тіло, наповнені повітрям)
- Як п'є воду слон? (Слон набирає воду (до 10 л) у хобот і заливає її в рот)
- Що станеться з бджолою, коли вона ужалить людину? (Після того, як бджола ужалить людину, її жало застрягає у щільній шкірі людини. Бджола намагається злетіти, але жало разом з частиною внутрішніх органів відривається. Тому бджола гине.)
- Про яких тварин можна сказати, що вони лізуть зі шкіри? (Про змій)
- Яка у шпака пісня? (У шпака пісні немає, він імітує голоси інших птахів)

- Два зоологи сперечалися: один твердив, що ласка біла, а другий - темно-бура. Хто з них правий? (Обидва праві. Один бачив ласку влітку, другий – узимку)
- Який вид метелика, що живе в Україні, має найбільший розмах крил? (Серед комах, що поширені в Україні, найбільший розмах крил (12-15 см) у дубового шовкопряда. Довжина його тіла 4-5 см)
- Які птахи не сідають ні на землю, ні на гілки, ні на воду? (Стрижі. Вони живляться крилатими комахами, яких ловлять у польоті)
- Куди зайцеві легше бігти - нагору чи згори? (Нагору)
- Яку хворобу спричиняє трипаносома? (Сонну хворобу)
- Як називається великий довгохвостий американський папуга? (Ара)
- Який птах співає хвостом? (Бекас)
- На якій найбільшій глибині ловили риб? (7км 200м)
- Як називається наука, яка вивчає тваринний світ минулих часів? (Палеозоологія)
- Який птах у світі найбільший? (Африканський страус)

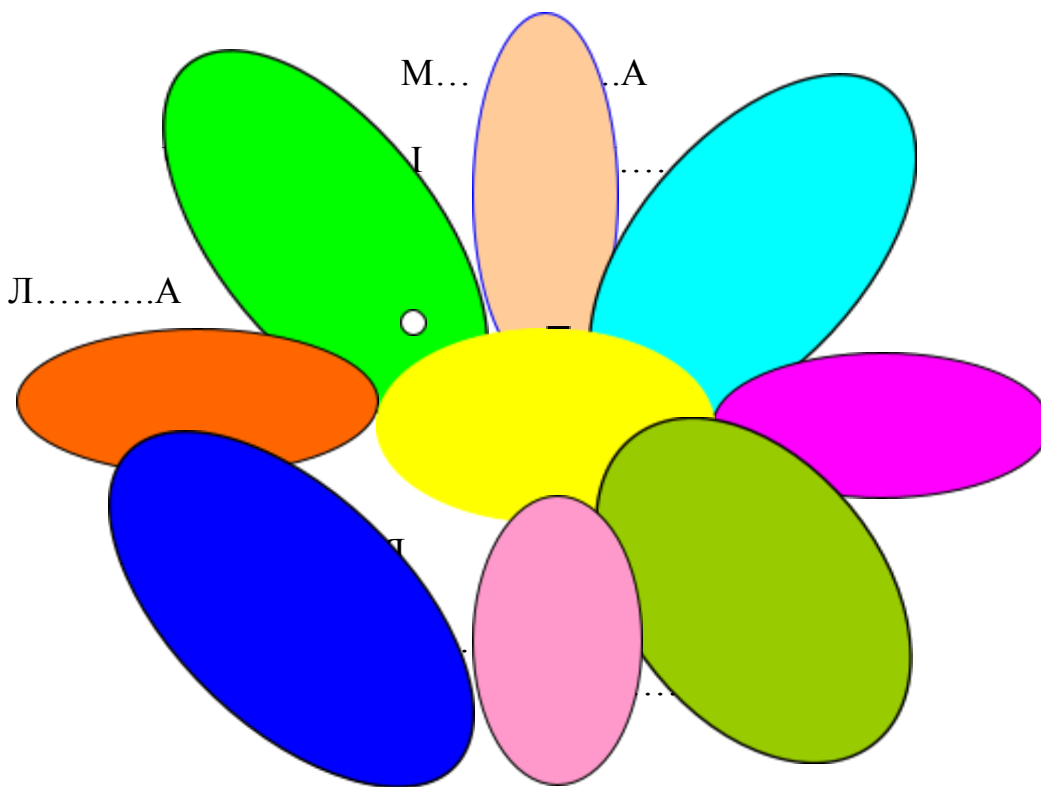
КВІТИ – ОКРАСА УКРАЇНСЬКОЇ ЗЕМЛІ

Україна – край квітучий: барвінковий, калиновий, ромашковий...Ми не уявляємо свого життя без них. Вони милують око, тішать серце і в свята, і в будні. Українці завжди добре знали на травах.

Щоб узагальнити і поглибити знання учнів про лікарські рослини, прищепити любов до природи, можна запропонувати ребуси та кросворди, відповідями до яких стануть легенди та казки.

Ромашка. Скромну, милу ромашку вплітають у традиційні українські віночки як символ доброти і ніжності. У народній медицині рослину використовують при хворобах шлунка, печінки, сечового міхура, нирок та різних захворювань нервової системи.

М'ята. По берегах річок росте рослина із видовженими листками на коротких черешках та блідо-фіолетовими квітками. У рослини чудовий запах. Вважають, що рослині дали ім'я на честь німфи Менти (у давньогрецькій міфології – покровителька річок і лісів). М'ята користується в народі повагою, вона покращує настрій, від її аромату людина весь день залишається веселою і бадьорою. У Римі стіни і підлогу обприскували м'ятною водою, столи натирали листям м'яти.

М'яту використовують у медицині для лікування шлунка, кишечника, печінки, жовчного міхура.

Конвалія символ ніжності, радості і краси, вірності і чистоти кохання. Є така українська легенда, ніби квітки конвалії вирости там, де плакала дівчина, не дочекавшись козака із походу. У народі кажуть, що сріблясті дзвіночки конвалії з'явилися зі щасливого сміху лісової русалки Мавки, коли вона вперше відчула повноту справжнього кохання. Тому в Україні прийнято дарувати конвалії коханим, йдучи на побачення.

Лікувальні властивості конвалії відомі давно. Її трава, листя і квіточки дуже ефективні при гострій та хронічній серцевій недостатності, кардіосклерозі, вадах і неврозах серця.

Чорнобривці — це, напевно, найулюбленіша квітка українців. Вони прикрашають квітники великих міст, клумби біля шкіл і будинків. Яскраві голівки зустрічаються на українських вишиванках і в народних піснях («Чорнобривців насіяла мати...»).

А батьківщина чорнобривців — Америка. Дикі родичі наших улюбленців ростуть на просторах від Орізони до Аргентини.

Чорнобривці мають дивовижну здатність не тільки лікувати людей, а й відлякувати шкідників (капустянок, метеликів) на садибах. Навіть колорадський жук побоюється їх. Окремі види використовують як прянощі, їх споживають свіжими в салатах, овочевих стравах, солять з огірками, кабачками. Настоями з квітів підфарбовують різні страви та соуси. Рослина містить до 5 % ефірної олії, яку цінують парфумери.

Лікувальні властивості — бактерицидні, жовчогінні, снодійні.

Нагідки — лікарська рослина, досить подивитися на них, щоб піднявся настрій. Препарати з квітів мають протизапальну дію. Ними лікують рани, опіки, стоматит, ангіну, хвороби печінки. Відвар з квітів поліпшує апетит і сон.

Ці жовтогарячі, як сонце, корисні для людини квіти ростуть по всій Україні. Існує понад 30 сортів нагідок — лимонні, жовті, білі.

А в кулінарію ця рослина потрапила випадково. Ще за часів Римської імперії страви підфарбовували шафраном, але він був дорогий. Тож почали вживати яскраві пелюстки нагідок. З ними масло, супи, тісто набували гарного золотистого забарвлення.

Існує легенда. Якось летів голуб і випала у нього із дзьоба зернина. Вона вмість проросла, перетворившись на рослину із блідо-зеленим стеблом і квітами оранжевого кольору. Упав поранений голуб, але ось клонув він квіточку і став на лапки, ще і ще раз клонув і злетів. Бачив це пастух, який пас овець. Відтоді люди почали лікуватись нагідками.

Біла акація (робінія)

Батьківщиною акації є Південна Америка, її назвали на честь французького ботаніка Жана Робека. У 1586 році його призначили садівником у Лувр, до короля Генріха III. У саду були зібрані тисячі рослин з усього світу як подарованих, так і привезених експедиціями з Близького Сходу, Азії, Африки. На початку XVII ст. тут з'явилося нове дерево з пір'ястим листям і духмяними білими квітами. З 1639 року дерево живе у Франції.

Граф Каразін привіз акацію в Україну на початку XIX ст. Завдяки невибагливості до ґрунту воно широко розповсюджене в Україні.

Лікувальні властивості: має протизапальну й кровоспинну дію, вживається для лікування хвороб шлунка, нирок. Дерево, крім того, гарний медонос.

ЛЕГЕНДИ

ПАВУК

Був собі сірий павук. Зранку до вечора він майстерно робив сітку і ловив нею мух, що дуже докучали людям і звірятам. Але павука ніхто не любив, ніхто не хотів навіть дивитися на нього.

- Чому мною так гидують? – запитував він не раз у сусідів.
- Бо не маєш гарних крилець, таких, як у мене, - відповів метелик.
- Бо не бриниш так голосно, як я, - загудів джміль.
- Бо не метушишся так, як ми, - запищали бджоли.

Заплакав бідолаха, що він такий гидкий, та й сховався в темному куточку стайні. Тут узявся за свою роботу, сплітав далі свої сітки і ловив у них мух. А воли, осел та біла овечка, що мешкали у тій стайні, раділи, що багато мух попадало в павутину. І справді, подумав павук, де мені зрівнятися з метеликом чи бджолами.

Одного разу опівночі розбудив павука в його темному куточку ясний промінь. Дивиться, а в яслах на сіні лежить маленька дитинка, а довкола неї світло сяє. Над дитиною схилилась мати, сумує, що немає чим його вкрити. Побачив це павук, здогадався, що діється, і подумав:

- Ану я сплету покривало, може, воно стане у пригоді.

І сплів швиденько м'яку, теплу павутинку, поклав її несміло перед Матір'ю Божою. Усміхнулася Пречиста Діва, узяла павутинку і вкрила нею Ісуса. А маленький Ісус зігрівся і щасливо усміхнувся, глянувши на павука ясними очима. Від того часу ворожить павук людям щастя кожного вечора, і всі раді його в ту пору бачити.

ЦВІРКУН ПОЛЬОВИЙ

Ріс собі на світі хлопчик. І дуже люди того хлопця любили, бо вмів він співати, як ніхто на світі. Вечорами, після денної роботи, коли можна було трохи спочити, сходилися малі й старі послухати пісню. Кожен, хто чув той спів, ніби набирив у груди сили і снаги, ніби пив живу воду. Співав хлопець про сонце, про квіти-трави, про землю. А коли в нього питали, як це йому вдається, відповідав, що все це від квітів, води, звірів і птахів.

Якось прийшло у той край лихо. Про співучого хлопчика прочули злі вороги і вирішили викрасти його. Темної ночі, коли він слухав пісню місячного саява, схопили вони його і понесли у свої землі. Володар тієї країни хотів мати

співучого раба. Та хлопець йому не співав. Просили його – мовчав, били – мовчав. Тільки одного разу, змучений украй, завів тужну - тужну пісню. Від тої пісні німіли люди, а каміння плакало. Була вона про розлуку з рідною землею.

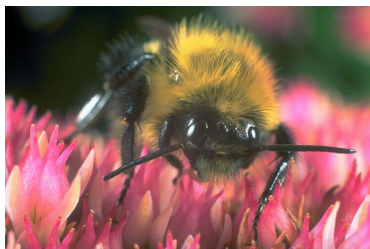
Жорстокий володар наказав відвезти хлопчика в його землю і, якщо він там співатиме, вбити. Тільки-но ступив хлопчик на рідну землю, одразу в нього вирвалася пісня.

Котрийсь з ворогів замахнувся шаблюкою, щоб виконати наказ володаря, але шабля свиснула в повітрі, а хлопця не стало. Лише в зеленій траві застрибало маленьке, чорненьке створіння і задикувато заспівало.

Відтоді і повелися на нашій землі веселі цвіркуни. Їхні пісні славлять рідну землю, звеселяють смутних. А хто понад усе любить батьківщину, той чує в пісні маленького цвіркуна слова про красу нашої землі.

ПРО БЛІХ

Жила собі дуже старезна баба, та така старезна, що вже нічого, майже не могла робити, а все більше сиділа. А відомо, що сидіти без усякого діла – так нудно! Ось вона якось і молиться: «Гошподи! Ти би мені хоч манешеньку втіху пошлав!» Бог і вкинув її в пазуху клубок бліх. Як почали вони її кусати та стрибати! А стара знай своє весь час каже: «Гошподи! Яке втішне! І куша, і штриба, і плига!» Відтоді і повелись блохи на світі.

БДЖОЛА

Бджола просила Бога, щоб помирав кожен, кого вона вжалить. «Та нехай краще сама ти помиратимеш, - відповів їй Бог на це прохання. – Ти, бджілко, уподібнишся до свічі й канону.»

Відтоді кожна бджола помирає після того, як вжалить когось, а віск використовують для виготовлення свічок.

* * * * *

Одного разу бджола просила в Бога дозволу брати для себе поживу з квіток. Бог віддав їй у розпорядження всі квіти «від моря до сходу». «Літай, - сказав Господь, - і з квіток усіх річок, усіх берегів, лісів і степів збирай офіру Богові. І людям принось і для себе припасай». Тому й використовують воскові свічки при богослужінні.

КОМАР

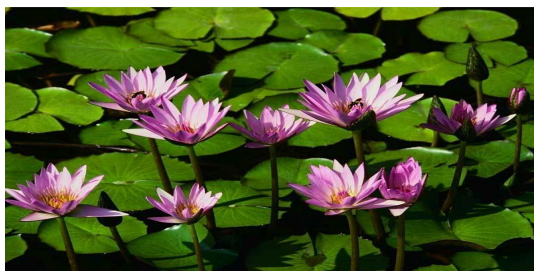
Про комарів відома така оповідь. Прикро стало комарам, що тільки-но вкусить комар людину, так та враз візьме і розітре його – і комарика як не було

на світі. Ось вони якось пішли до Бога та й кажуть: «Завіщо Ти, Господи, образив нас? Тільки-но комар вкусить людину, людина враз розчавить його. Зроби, Господи так, щоб людина не могла розтерти наших кісток, а щоб вони валялися по світу, й чумаки відбивали б об них осі!» «А хто ви такі? » - питає Бог. «Ми – півчі святого Петра». «Ну, то приходьте на Різдво і проспівайте мені» . «Е, ні, Господи! Коли прийде Спас половини не стане нас!» «Так нехай же все й залишиться, як є» , - відказав на це Господь.

ПРИСЛІВ'Я

Змилювався Бог над раком, та дав йому очі там, де не треба.

- Прилетіли лелеки – весну принесли здалека.
- Ранні птахи росу п'ють, а пізні – сльози ллють.
- Надувся, як сич на негоду.
- Хвалися не родичами орлами, а своїми дітьми.
- Видно сокола за польотом, а сову - за поглядом.
- Скільки б не білилася ворона, її пір'я не стане білим.
- Хоч би як високо злетів горобець – орлом не стане.
- Більше птаства – менше хробацтва.
- З'явилися бузькові лапи – не забирай з грядки сапи.

ПРИКМЕТИ

- Моряки давно помітили, що якщо за теплої погоди і при спокійному морі **медузи** зникли, сховались у глибинах, то через деякий час посиляться вітер і почнеться шторм.
- **Раки** вилазять на берег і закопуються в пісок перед дощем.
- Від Семенового дня починається «старе» бабине літо.

- На Семена ясно – бабине літо тепле.
- **Цвіркуни** кричать – гарний день віщують, замовкають – негоду накликають.
- Навесні багато хрущів – улітку чекайте посухи.
- **Мурашки** поспішають у гнізда, ховаються – на сильний дощ, грозу.
- Чим вищі восени **мурашині купи**, тим суворішою буде зима.
- **Бджоли** рано вічко розліпили – на теплу весну.
- **Риба** вискакує з води і ловить комах – на негоду.
- Добрий улов риби – на врожай хліба.
- Закумкали **жаби** – можна садити кукурудзу.
- **Змії, ящірки** за день-два до землетрусу вилазять з нір.
- **Півні** хором співають – перед відлигою.
- Якщо **курка** на Явдохи (14 березня) води нап’ється, то на Юрія (6 травня) вівця напасеться.
- Зимової пори великий **строкатий дятел** частими ударами дзьоба об сухий сук вітає потепління.
- **Дикі качки** прилетіли вгодовані - весна буде холодною.
- Ранній приліт **журавлів** – на ранню весну.
- **Чайки** прилетіли – скоро лід піде.
- Якщо **ластівка** в’є під чиєюсь оселею гніздо, то це передвіщає щастя тій родині.
- **Граки** рано прилетіли – буде рання весна.
- **Горобці** літом купуються у піску чи поросі – буде дощ.
- **Соловей** співає цілу ніч перед погожим днем.
- **Зозуля** закувала – пора сіяти льон.
- **Зозуля** приносить вістку про літо, а ластівки про теплі дні.
- Листопад – місяць **прильоту зимуючих** птахів.
- У високості **жайворонок** співає – провіщає гарну погоду.
- Побілів **заєць** – не забариться зима.
- **Собака** валяється на негоду, їсть траву – на дощ, мало їсть, багато спить – бути дощеві.
- **Свині** чухаються – на тепло.
- **Збирається худоба** до гурту на дощ.

НАРОДНА МУДРІСТЬ ПРО ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ’Я

- Бережи і шануй честь змолodu, а здоров’я – до старості.
Бережи одяг, доки новий, а здоров’я – доки молодий.
- Вартість здоров’я знає лише той, хто його втратив.
- Весела думка – половина здоров’я.
- На гнів немає ліків.
- Веселий сміх – здоров’я запорука.
- Природа, час, терпеливість – це кращі ліки.
- Сміх краще, ніж ліки.
- Хто хоче одужати, тому не треба лягати.

- Хто дружить з вином, той сам собі ворог.
- Якщо тільки їсти та спати, то можна худобиною стати.
- Якщо хочеш здоров'я мати, мусиш рано вставати, а звечора лягати.
- Їж – не переїдай, пий – не перепивай, а говори – не переговорюй, то будеш здоровий.
- Держи голову в холоді, а живіт у голоді – будеш здоровий.

ЕКОЛОГІЧНІ ІГРИ

Педагоги визначають гру як невід'ємну потребу молодого організму. У ній дитина удосконалюється і розвивається.

Ігри у сучасній педагогіці розглядаються як особливі елементи у системі активних методів навчання. Під час уроків та занять гуртків можна практикувати ігри, спрямовані на розвиток спостережливості, пам'яті, уміння орієнтуватися, дотримуватися правил поведінки у природі.

Щоб зберегти природу, потрібно знати і любити її. Навчити цього дітей слід якомога раніше. Один із перших кроків наближення дітей до природи, розуміння її – це допомогти відчувати природу. Адже в природі можна всього торкнутися, багато чого побачити і почути, а дещо, навіть, скуштувати. Ці п'ять почуттів слід розвивати в дітей, підводити їх до гармонійного сприйняття природи.

ЦІКАВИЙ ЗВІРИНЕЦЬ

Ведучий роздає двом командам по 20 або 30 малюнків тварин. Серед них і ті, що не водяться у нашій місцевості. Яка із команд швидше відбере із запропонованих ті, що живуть у нас, перемагає.

НЕ ПОМИЛИСЬ

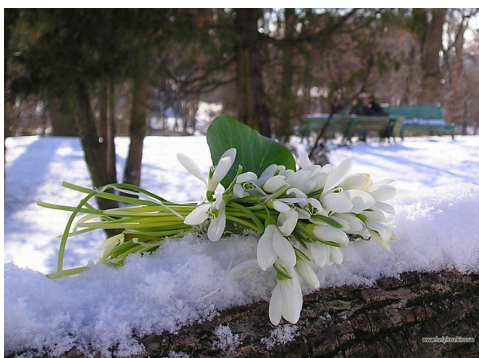
Ведучий називає тварину, а учасники гри вказують, хто це (ссавець, птах, плазун, амфібія, риба, комаха, молюск тощо)

Наприклад: антилопа гну – ссавець, кит – ссавець, тур – ссавець, мойва – риба, вуж – плазун, махаон – комаха, ага – амфібія, ефа – плазун, папуга ара – птах, сич – птах. Страус ему – птах, кеа – птах, антилопа куду – ссавець. Білий амур – риба, кальмар – молюск, гриф – птах, золотоочка – комаха, койот – ссавець, окапі – ссавець, білуга – риба, хрущ – комаха, шишкар – птах, мангуст – ссавець, жулан – птах, дубовий шовкопряд – комаха, пелікан – птах, восьминіг – молюск і т. д.

СПРИЙМАТИ ЛІС ОЗНАЧАЄ:

- почути - усвідомлювати, визначати, локалізувати, відтворювати звуки лісу;
- скуштувати – збирати, переробляти та їсти лісові рослини («мала лісова кухня»);
- принюхатися – розрізняти запахи, локалізувати їх;

- сприймати на дотик – визначати предмети, ототожнювати властивості та особливості їх поверхонь;
- бачити – усвідомлювати вигляд, колір, структуру, порівнювати, окреслювати, збирати, спостерігати, художньо осмислювати.

ВІДГАДАЙ

Гравцям дають квіти та листя різних дерев, кущів або трав'янистих рослин. А вони повинні сказати, з якої рослини ці елементи, період їх цвітіння та середовище росту. Виграє той, хто першим безпомилково назве отримані зразки та дасть їм характеристику.

СКАЖИ, ДЕ Я ЖИВУ

Учитель розкладає на партах картки із зображенням тварин та окремо картки середовища їх існування. Учні повинні визначити, де живе та чи інша тварина.

Наприклад: риби - у морі, вовк – у лісі, кріт – у ґрунті.

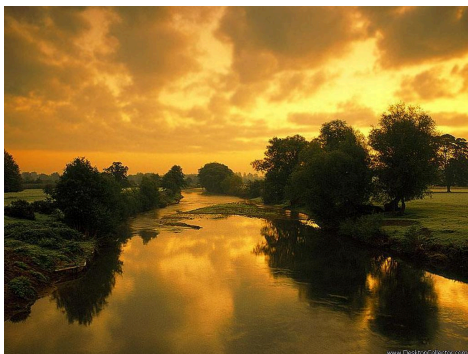
ПРИГАДАЙ

Ведучий каже букву, наприклад «Р», а учасники гри намагаються пригадати якомога більше представників рослинного чи тваринного світу, назви яких

починаються літерою «р». Хто більше згадає назв за одну хвилину, той переміг. Гра може бути і командною.

ПОРІВНЯТИ І ЗНАЙТИ

Навчити учнів пізнавати рослини. Із кошика, куди покладено різні рослини або їх листки, квіти, насіння, дитина вибирає кілька, а потім відшукує на таблицях (малюнках, картках) подібне зображення. Варіанти: під зображенням на табличці можна поставити неправильні назви, які учень має виправити.

ТВОЯ ФАНТАЗІЯ

Під час прогулянки у лісі навчаємо дітей звертати увагу на речі, на перший погляд непомітні. Кожен учень збирає до свого кошика чи пакета все незвичайне за формою, структурою чи забарвленням. Наприклад, кольорові камінці, шматочки кори, фрагменти коріння, сухі квіти, плоди, тощо. А вже в класі на уроці даємо простір дитячій фантазії з цим матеріалом. Адже уява дітей підказує найфантастичніші варіанти: шматок коріння – казковий змії, фрагмент кори – гірський пейзаж тощо. Що це за предмети? Звідки вони походять? Що з ними було б якби їх залишили в лісі?

Потім зі знайдених і оброблених матеріалів робимо виставку «Твоя фантазія». Свої знахідки учні можуть пофарбувати, доліпити, щоб створити повноту образу. Необхідні матеріали: нитки, ножиці, фарби, картон.

ХУДОЖНИК ВІД ПРИРОДИ

На дошці ведучий гри починає малювати тварину, наприклад, лисицю. Намалювавши голову, він зупиняється й намалювати тулуб пропонує комусь із присутніх. Гравець приходить до дошки, якийсь час дивиться на малюнок, намагаючись запам'ятати його розміщення на дошці, після чого йому зав'язують очі, кілька разів повертають на місці і дають в руки крейду. Під загальний шум і сміх він домальовує тулуб. Наступні учасники гри будуть домальовувати таким чином інші частини тіла.

УСЕ ПОБАЧИТИ, НІЧОГО НЕ ЗАБУТИ

На серветці лежать 10 предметів, зібраних учнями на прогулянці в лісі чи шкільному скверіку. Протягом 10 секунд учні їх розглядають. Потім предмети накривають серветкою, а учасники гри називають і описують їх. Наступного разу деякі предмети міняють місцями або додають інші. Діти мають визначити які зміни відбулися.

ТВАРИНИ – РЕКОРДСМЕНИ

Учасники гри повинні написати за 10 хвилин назви 10-ти тварин-рекордсменів. Перемагає той, хто вчасно впорається із цим завданням.

Наприклад: * колібрі – найменша у світі пташка;

* Південноамериканський кондор, розмах крил сягає

4,2 м;

* Найдовший дзьоб у пелікана – 51 см.

ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКИ

Білочки

Лапки вгору, вушка вгору,
Скачуть білочки по бору.
Кожний ранок на галяві
Спритно роблять вільні вправи.
Притомилися звірята

І

-

- руки на поясі;
- стрибки;
- зупинились;
- довільні вправи слідом
за вчителем;
пішли відпочивати.
сідають на місця.

На болоті

На болоті в хороводі
Сіра чапля діток водить.
Танцювали що є сили -
Все болото розмісили.
Прилетіли вранці бусли,
Посідали і загрузли.

- ходьба з високим підніманням колін і змахами рук;
- кружляння на місці;
- легкий біг, змахи руками;
- повернення на місце.

Коник

В мене коник вороний,
І гривастий і прудкий.
Любо їхати мені
Вже до школи на коні.
Ну, поїхали мерщій,
Любий коник вороний.
Школа рада нас стрічає,
На подвір'я проводить.

- одна рука витягнута вперед, друга перед грудьми;
- біг з приставним кроком;
- сідають на місце.

Раз, два – дерева

Раз, два – дерева.
Три, чотири – вийшли звірі.
П'ять, шість – пада лист.
Сім, вісім – птахи в лісі.
Дев'ять, десять – це сунічки
Підвели червоні личка.
Гарно в лісі відпочили,
На стільці тихенько сіли.

- руки вгору, коливання;
- імітація рухів звірів;
- опускають руки зверху вниз;
- змахи руками;
- присіли;
- встали;
- сідають на свої місця.

Травичка низенька, низенька.
Дерева – високі-високі.
Вітер дерева колише, колише,
То праворуч, то ліворуч нахиляє,
То вгору, то назад, то вниз нагинає.
Птахи летять – відлітають,
А учні тихенько за парти сідають.

Раз, два – всі пірнають.
Три, чотири – виринають.
П'ять, шість – на воді
Кріпнуть крильця молоді.
Сім, вісім – що є сили
Всі до берега поплили.
Дев'ять, десять – тихо сіли,
Щоб сусіда не заділи.

І

І за

Йшли ведмедики малі,
Нахилились до землі.
Потім встали, лапи – в боки
зробили три підскоки.
Потім розминали плечі,
Рівні спинки у малечі.
Каченята прилітали,
Свої крильця розім'яли,
Пташенята плавають вміли
парти тихо сіли.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альба Г. Еколого-натуралістичні ігри. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2007.- 48с.
2. Жукова Т. Хвилини цікавої біології. – Москва: Освіта, 1986.- 84-110с.
3. Комаров В.В. Знай, люби і охороняй природу. – Луцьк: 1994.- 55с.
4. Похила Л. Використання скарбниці народних знань у процесі вивчення біології. – Тернопіль: Мандрівець. 2002. 71-79с.
5. Павленко Л. Ліки з чар-зілля.-К.: Веселка,1992.-53с.

6. Номис М. Українські приказки, прислів'я і таке інше.- К.: Либідь, 1993.-765с.